

dobro, imej jih, a ne mešaj med to število **izprašanih voditeljev** ednorazrednic in nadučiteljev večrazrednic. Mislino, ako smo dosegli in posedamo taka mesta, da smo pač sposobni poučevati izročeno nam mladino, ker imamo menda ravnotaka izpričevala kakor naši c. kr. okrajni šol. nadzorniki in kakor nekateri c. kr. vadniški učitelji, ki jim bo izročen pouk v teh tečajih.

C. kr. deželnemu šolskem svetu pa povemo na uho, da pasivna resitenca med slovenskim, oziroma kranjskim učiteljstvom še ni prenehala, vključ obljubljenim 25 % — **Značajnega prostovoljca in značajne prostovoljke ne bo nobene**, mežnarje in organiste pa le skup — le »skup, uboga gmajna.«

Liga 1 + 2.

Klic po kruhu.

Na naslov blagorodnega gospoda c. kr. namestnika v Trstu in c. kr. dvornega svetnika in okrajnega glavarja v Gorici.

Z ozirom na objavljena poročila, da se ne potrdi zakon o izboljšanju učiteljskih plač, se drznem opozoriti imenovana gospoda na to:

Učiteljstvo naše dežele je zaradi naraščujoče draginje v skrajni bedi. Od dne do dne prihajajo večji izdatki in večje potrebe zaradi fizično obnemoglega učiteljstva; skrajni čas je, da se enkrat opomore tej neznosni bedi in da se da tudi učiteljstvu, kar mu gre po človeških in naravnih zakonih.

Naš deželni zbor igra z življenjem skrajno obupanega učiteljstva nemoralno, nedostojno in netaktno igro že skoro 4 leta, in čas je došel, ko se mora ta neumestna šala z nami končati in nam dati, kar nam gre po vseh paragrafi.

Zato nasvetujemo gospodoma, naj referirata v prilog zakonu in vplivata pri visoki vladi, da predloži zakon v najvišje potrjenje, tudi če se popolnoma ne ujema z drž. zakoni. (Saj je tudi dosti šol. zakonov, ki se ne ujemajo z obstoječimi našimi razmerami, a se jih vendar izpolnjuje.)

Vse učiteljstvo naše dežele apelira na visoka gospoda in ju opozarja na morebitne posledice, ki bodo v škodo vsem, če se zakon ne potrdi!

Na Goriškem, dne 27. novembra 1905.

Eden v imenu vseh.

Okrajno nadzorništvo na Primorskem.

V letošnji 13. številki smo pisali v »Tovarišu«, da so pisali c. kr. vadnični učitelji c. kr. ministra za bogočastje in uk, naj se ozira posebno nanje pri imenovanju c. kr. okrajnih nadzornikov za ljudske šole. Pri nas na Primorskem se kaže, da je c. kr. minister uslišal to prošnjo vadničnega učiteljstva, ker je pretežna večina okraj. šol. nadzornikov imenovana izmed vadničnega učiteljstva. Nič bi ne imeli proti temu, ako bi bili ti izbrani iz onega vadničnega učiteljstva, ki je službovalo tudi na ljudski šoli in tako poizkusilo težave, sitnosti in dobrote, ki jih uživa ljudskošolsko učiteljstvo. Proti temu pa protestujemo, da se imenuje za c. kr. okrajnega šolskega nadzornika vadničnega učitelja, ki je 15. julija dovršil učiteljske, a že isto leto bil 15. septembra vadnični učitelj, tam

služboval nekaj let ter uporabljal praktične nastope zato, da je med tem časom čital časnike.

Protestujemo proti temu, da se imenuje za okraj. šol. nadzornika vadnični učitelj, ki misli, da sodi pod njegov nadzor tudi upokojeno učiteljstvo ter potem porablja za to čas, določen okraj. učitelj. skupščini.

Protestujemo proti temu, da se imenuje za okr. šol. nadzornika tak vadnični učitelj, ki niti ne ve, koliko učnega časa je določenega posameznim razredom, skupinam ali oddelkom na ljudski šoli.

Protestujemo proti temu, da se imenuje za okr. šol. nadzornika tak vadnični učitelj, ki misli, da je smoter nadzorovanju to, da šikanuje ono učiteljstvo, ki se trudi, da bi se uveljavili zakoni, določujoči pravno razmerje učiteljstva, in da bi se slabi §§ teh zakonov zamenjali ustavnim potom z boljšimi.

Protestujemo proti temu, da se imenuje za c. k. okr. nadzornika vadnični učitelj, ki ima pri okr. šol. svetu referat in pregleduje in potrjuje urnike, pa vendar ne ve, kdaj se poučuje veronauk.

Protestujemo proti temu, da se imenuje za okr. šol. nadzornika vadnični učitelj, ki zahteva, naj se vpisujejo otrokom zamude, ako ne pridejo ob nedeljah in praznikih k farni maši, in zahteva, naj se zato starše naznanja in v kazni predlaga, akoravno pravi okrožnica okr. šol. sveta, da so otroci ob nedeljah in zapovedanih praznikih prosti.

Proti temu bi moralo ljudskošolsko učiteljstvo splošno protestirati.

Splošno naj zahteva ljudskošolsko učiteljstvo, da se imenujejo okrajni šol. nadzorniki le izmed ljudskošolskega učiteljstva, ker še nihče ni slišal, da bi se imenovali davčni nadzorniki izmed sodnijskih uradnikov, akoravno so finančni in sodnijski uradniki na vseučilišču študirali jus in se razločujejo le po tem, kakšno prakso je kdo nastopil. Tudi ljudskošolski učitelji se razločujejo od vadničnih po tem, kje so prakso nastopili. V vseh stanovih se nastavljajo nadzorniki le izmed onih, ki so službovali v dotičnem stanu; le pri ljudskošolskem učiteljstvu je to drugače, le tu je lahko nadzornik tudi takšna oseba, ki ni potem nikdar več videla od znotraj ljudske šole, kar jo je zapustila v otroških letih. V vsakem okraju je gotovo kdo med učiteljstvom, ki bi lahko to službo opravljal, kar bi mu tudi pristojalo kot odlikovanje in nagrada za trudapolno delo.

Res je na Kranjskem nekaj okr. šol. nadzornikov, ki so imenovani izmed ljudskošolskega učiteljstva, a so pozabili, kaj so bili prej. To je mogoče zato, ker oni, ki jih je predlagal v imenovanje, ni bil ali sam sposoben ali pa je bil pristranski, da je zlorabljal izročeni mu urad.

Nočem tega na drobno razpravljati, pač pa predlagam, naj vsa okrajna in deželna učiteljska društva pri občnih zborih o tem razpravljajo ter poročajo »Zavezi«, da spravi to vprašanje na dnevni red pri prihodnji skupščini.

Doba discipliniranja — v Istri.

Sedaj, ko smo v dobi disciplinarnih preiskav zaradi nevršenja najmanj znamenitega § šolskih zakonov, sem se namenil, zbrati nekoliko takšnega gradiva, da olajšam opravila oblastnikom. Oprostite mi, bralke in bralci, ako se držim nič kaj poetičnega pregovora, ki pravi: »Riba smrdi pri glavi«, saj je vsakemu znano, da v §§ ni mnogo poezije.

Ker se ne izvršuje tudi v Istri § 55. drž. šol. zak. z dne 14. maja 1869 in ker naročuje člen II. zakona z dne 2. maja 1883 ministru za bogočastje in uk, da ima skrbeti, da se vrši tudi ta §, se nadajamo, da se nujno uvede disciplinarna preiskava proti dež. zboru istrskemu in proti ministrstvu za bogočastje in uk. — Da nismo imeli v Istri že 23 let dež. učiteljske skupščine, da se ne obdržujejo redno celo okrajne učitelj. skupščine, da se s tem krši §§ 45. in 46. držav. šol. zakona z dne 14. maja 1869 in prezira ministrska naredba z dne 8. maja 1872, da je vse prizadevanje učiteljstva, da bi se vršila ta §§ in navedena naredba brezuspešno, da pristojne oblastnije pridno mečejo takšne prošnje in pritožbe v koš, je bilo že povedano v »Tovarišu«, in nadajamo se, da v kratkem čitamo naznanilo, da se je uvedla zaradi tega disciplinarna preiskava proti istrskemu deželnemu šolskemu svetu in vsem okraj. šol. svetom v Istri.

§ 20. istrskega dež. šol. zakona z dne 27. julija 1875, št. 18, določa ad l. a, da obstoji okrajni šol. svet iz predstojnika okraj. glavarstva kot predsednika ali po njem izmed članov okraj. šol. sveta določenega namestnika. Pri nas v Istri se pa vrši tako, da nadomešča okraj. glavarja kot predsednika v okraj. šol. svetu prvi glavarstveni politični komisar. To je očitno kršenje prej navedenega § in zato se nadajamo, da se uvede disciplinarna preiskava proti vsem predsednikom in članom okrajnih šol. svetov.

§ 25. istega deželnega šol. zakona določuje ad l. 11, da namešča okrajni šol. svet provizorično učiteljstvo. Okr. šol. svet v Kopru je izročil to delo okraj. šol. nadzornikoma (sta namreč dva, eden za italijanske in eden za slovanske ljudske šole). Pretečeno šol. leto sta bila predstavljena dva provizorna učitelja, a ta prestava se je ustanovila tik pred preselitvijo, tako da je imel eden svoje pohoštvo že na vozu, ko so mu brzojavno naznanili, naj se ustavi na mestu. Pričetkom tega šol. leta je bila zopet predstavljena neka učiteljica. Dobila je dekret, v katerem ji je bilo ukazano, naj prevzame novo službo s tem, da se predstavi tamošnjemu predsedniku kraj. šol. sveta in položi pri njem obljubo. Naredila je tako in se podala na prejšnje službeno mesto po svoje pohoštvo. Pohoštvo je bilo naloženo na voz, in voznik ga je odpeljal, a ona se je podala na bližnjo železnično postajo — a glej smole. Zdaj priteče k voditelju mož z dopisnico v žepu, na kateri je bilo naznanjeno, da je ustavljeno premeščenje. Ako so hoteli učiteljici to naznaniti, je moral zopet teči za njo mož, da jo je še dotekel, preden se je odpeljala z železnico. Vse to kaže kršenje prej navedenega § in nadajamo se, da se kmalu uvede disciplinarna preiskava proti okrajnemu šol. svetu v Kopru in proti obema nadzornikoma.

§ 2. držav. zakona z dne 25. maja 1868, št. 48, določa, da pripada nadzor verouka in nadzor pri verskih vajah na ljudskih in srednjih šolah cerkvi ali verski družbi. Dež. šol. svet istrski je odvzel na predlog krškega škofa, kateremu sta se pridružila tudi poreški in tržaški škof, nadzor pri verskih vajah s svojim odlokom 1. decembra 1902. št. 1078, cerkvi in ga izročil učiteljstvu. To je kršenje gori navedenega § državnega zakona. Zatorej se nadajamo, da se v kratkem uvede disciplinarna preiskava proti dež. šol. svetu istrskemu in vsem trem istrskim škofom.

Nisem še končal, a za danes je dosti. Razvidno je, da bo dosti dela z discipliniranjem v Istri in da bo potreba za to posebne komisije. Nadajamo se, da bo predsedoval tej

komisiji g. nadzornik Stiasny, a prisednika bosta g. dekan Žlogar in g. Svetec, ker ti so že izkazali, da so izurjeni v tem poslu.

Dopisi.

Istra.

Bistrimo! Nisam se tim bavio, nego proučavajuć učiteljske listove, kojekakve pisarije u našim listovima i nekakvo pasivno, da ne kažem bedasto držanje učiteljstva, natjeralo me je, da i ja kažem svoje.

U zadnje vrijeme vrvi N. Sloga dopisima iz učiteljskih krugova, što mi se čini baš čudom, jer je nazad nekoliko godina vse krugove ignorirala i gdje god je samo mogla namećala ih blatom i svakim smradom. Otkuda ova promjena? Tu valjda ne treba tumača, jer će si svaki učitelj stvar i sam rastumačiti.

Ovih dana dodjoh u posjete prijatelju, gdje dobih ovogodišnji »Napredak«, otkuda vadim evo ovaj članak protiv hrvatskomu učiteljstvu, koji je zlata vriedan za naše prilike u Istri:

»Tri su glavna društvena tipa ili staleža, naime gospodujući, gradjanski i seljački, a svaki se od njih dijeli na više krugova. Što se ljudski rad više dijeli i što je ljudski život različitiji i bogatiji, to više ima tih krugova ili skupina. Među tim staležima i krugovima postoji neprestana socijalna borba. Što je među njima veća razlika, to je i veći jaz i animozitet. Tako je od vjekada. Interesi najviših i najnižih se kose, pa stoga eto napetosti i borbe.

Gospodujući je stalež najmanji, ali on ima najveću moć, pa gospoduje. Manjina vlada. Državom, koja ima mnogo tisuća stanovnika vlada nekoliko tisuća ljudi. Kako je to, da nekoliko ljudi gospoduje tolikim masama? Šta tu dolazi neznanotnoj manjini u pomoć! To je duševna premoć, sveza i jedinstvo nazora i čuvstva, pa organizacija i disciplina, koje su posljedica svega toga. Ta manjina ima i dobru taktiku. Njezini su članovi rastreseni na sve strane, ali su u tijesnoj unutrašnjoj zvezi, a kad udaraju na koga, udaraju složno i žestoko, pače grozno kao jedan čovjek. Sasvim drugojačije je mnoštvo, puk. Puk nije ujedinjen ni organizovan. Nema onoga jedinstva, organizacije, staleške svijesti i ljudskoga dostojanstva. Tromost i nemar takodjer je veliko zlo. Stalež ili ljudska skupina, ako hoće da živi jakim i zdravim životom, mora da je zdrav i jedinstven, organizovan. Kad su članovi koje skupine pocijepani; kad jedan za drugoga i nemari; kad svaki misli samo na se: onda to nije stalež, nego masa, koja se upravlja bičem i zoblju. Masa ne zna, što će to reći: Svi za jednoga, a jedan za sve. Što je čovjek indolentniji i zatučeniji ili sebičniji, to manje ima smisla za idealna životna dobra, to manje se brine za druge, to manje ima smisla za svoju zajednicu, to manje štiti i brani interese svoje skupine; a osim toga pripravan je činiti zlo svojoj skupini.«

Evo vam, gospodo drugovi, fotografije, koja se mirne duše može protegniti na sve hrvatsko učiteljstvo Istre. Gospodo drugovi, kamo da Vas ubrojim? Zar u masu? Zar Vas nije sram, da Vam čovjek mora kazati, da ste masa, koja se upravlja bičem i zoblju. Žao mi je, al Vas čovjek mora ubrojiti u masu, jer imate sve znakove mase.

Nevidite, da učitelja osudjuju ljudi, koji nemaju pojma o školi; osudjuju ga i oni, koji bi ga morali u svakom po-